ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 26, No 1 (2021)

Special Issue: Developmental Psychology. Research, applications and implications

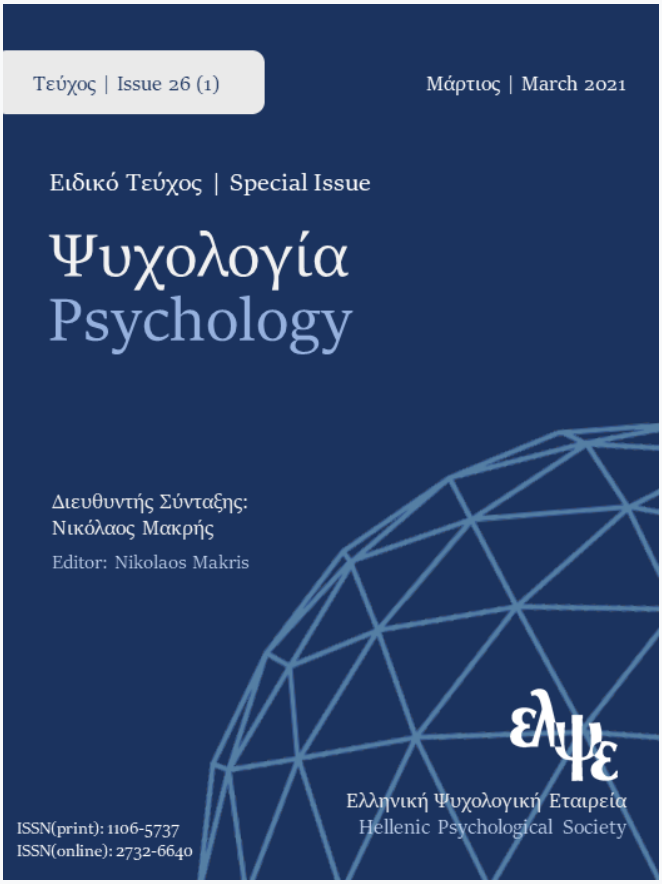

Introduction: Developmental Psychology: research, applications and implications

Asimina M. Ralli, Kleopatra Diakogiorgi, Alexandra Karousou, Elisavet Chryssochoou

doi: 10.12681/psy_hps.26446

Copyright © 2021, Ασημίνα Μ. Ράλλη, Κλεοπάτρα Διακογιώργη, Αλεξάνδρα Καρούσου, Ελισάβετ Χρυσοχόου

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Ralli, A. M., Diakogiorgi, K., Karousou, A., & Chryssochoou, E. (2021). Introduction: Developmental Psychology: research, applications and implications. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, *26*(1), ii-viii. https://doi.org/10.12681/psy_hps.26446

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 10/09/2026 10:30:40

ΕΙΣΑΓΩΓΗ | INTRODUCTION

Αναπτυξιακή Ψυχολογία: έρευνα, εφαρμογές και προεκτάσεις

Ασημίνα Μ. ΡΑΛΛΗ[1], Κλεοπάτρα ΔΙΑΚΟΓΙΩΡΓΗ[2], Αλεξάνδρα ΚΑΡΟΥΣΟΥ[3], Ελισάβετ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ[4]

[1] Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
[2] Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
[3] Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
[4] Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Αναπτυξιακή Ψυχολογία αποτελεί ένα δυναμικό πεδίο ψυχολογικής έρευνας με πολύ μεγάλη ιστορία αλλά και διαρκή εξέλιξη. Η πλούσια ερευνητική παραγωγή στο πεδίο αυτό συμβάλλει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αλλάζουν, μαθαίνουν και αναπτύσσονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, από τη σύλληψη ως τα βαθιά τους γηρατειά. Ταυτόχρονα, αναζητά τρόπους εφαρμογής των ερευνητικών πορισμάτων σε ποικίλα πλαίσια, όπως είναι η οικογένεια και το σχολείο, συνδέοντας τη θεωρία και την έρευνα με την πράξη και την καθημερινή ζωή.

Τα συνέδρια του Κλάδου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας (ΕΛΨΕ), ενός σημαντικού φορέα στήριξης και προαγωγής του ερευνητικού έργου που παράγεται στη χώρα μας, αποτελούν πλέον έναν θεσμό εποικοδομητικής αλληλεπίδρασης μεταξύ ερευνητών διαφορετικών ειδικοτήτων με στόχο τη διάχυση των ευρημάτων αλλά και τη διεξαγωγή γόνιμου διαλόγου και συζήτησης νέων ιδεών, εφαρμογών και προεκτάσεων.

Το παρόν ειδικό τεύχος, με τίτλο *Αναπτυξιακή Ψυχολογία: έρευνα, εφαρμογές και προεκτάσεις*, γεννήθηκε με αφετηρία την επιθυμία των τότε συντονιστριών του Κλάδου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, Ασημίνας Ράλλη και Κλεοπάτρας Διακογιώργη, να αποτυπώσουν σε έντυπη μορφή τον επιστημονικό διάλογο που έλαβε χώρα στο πλαίσιο του 6ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και με αυτόν τον τρόπο να τον καταστήσουν προσιτό σε ένα ευρύτερο κοινό. Κατόπιν ομόφωνης έγκρισης της πρότασης από τα μέλη του Κλάδου, ενώθηκαν στο εγχείρημα αυτό δύο ακόμα μέλη του, η Αλεξάνδρα Καρούσου και η Ελισάβετ Χρυσοχόου.

Όπως συμβαίνει συχνά με τέτοιου είδους εγχειρήματα, η συνέχεια υπήρξε απαιτητική. Ξεκίνησε ένα μακρύ ταξίδι, με πολύωρες διαδικτυακές συναντήσεις – από Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Φρανκφούρτη – και ανταλλαγή πληθώρας μηνυμάτων μεταξύ των επιμελητριών, των μελών της επιστημονικής επιτροπής, που πραγματοποίησαν πολλαπλές αξιολογήσεις εργασιών, και των συγγραφέων.

Σας παραδίδουμε, λοιπόν, με χαρά τον καρπό αυτής της προσπάθειας. Πρόκειται για ένα ειδικό τεύχος Αναπτυξιακής Ψυχολογίας που, όπως θα διαπιστώσετε, ανακλώντας την πολυφωνία του αντίστοιχου συνεδρίου, καλύπτει πολλές προσεγγίσεις και πτυχές της ανάπτυξης – τυπικής και μη τυπικής – αλλά και ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα.

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε συνοπτικά τις εργασίες που μετά από διαδικασία τυφλής κρίσης συμπεριελήφθησαν στο ειδικό τεύχος και αφορούν τη διά βίου ανάπτυξη, ξεκινώντας από όσες αφορούν την προσχολική και τη σχολική ηλικία και συνεχίζοντας με μελέτες που αναφέρονται στην εφηβεία, την ενήλικη ζωή και την τρίτη ηλικία.

Η εργασία των Δημάτη και Βορριά αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας η οποία διερευνά για πρώτη φορά σε ελληνικό πληθυσμό παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας και των μητέρων τους την επίδραση μιας σοβαρής παιδιατρικής ασθένειας, της επιληψίας, στη σταθερότητα ή την αλλαγή των αναπαραστάσεων του δεσμού μητέρας-παιδιού. Με βάση τα αποτελέσματα, που δείχνουν τόσο σταθερότητα όσο και μεταβολή των αναπαραστάσεων των παιδιών για τον δεσμό κατά τον πρώτο χρόνο μετά τη διάγνωση της επιληψίας, οι συγγραφείς τονίζουν τη σημασία της κοινωνικής υποστήριξης στις μητέρες των παιδιών με επιληψία με σκοπό τη θετική μεταβολή των αναπαραστάσεων του δεσμού μητέρας-παιδιού.

Η εργασία των Μισαηλίδη και Ορφανίδου εστιάζεται στη σχέση ανάμεσα στην ντροπαλότητα ως χαρακτηριστικό της ιδιοσυγκρασίας των παιδιών και στην τάση των μητέρων τους να τα αντιμετωπίζουν ως πρόσωπα με νου (νοο-προσήλωση). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μητέρες των παιδιών με ντροπαλή ιδιοσυγκρασία έκαναν πιο συχνές αναφορές στις νοητικές καταστάσεις των παιδιών τους και επικεντρώνονταν περισσότερο στα συναισθήματά τους συγκριτικά με τις μητέρες παιδιών χωρίς ντροπαλότητα. Οι συγγραφείς τονίζουν την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών και στη νοο-προσήλωση των μητέρων τους.

Η εργασία των Μοκαΐτη και Καρούσου διερευνά τη σχέση μεταξύ του ψυχοκοινωνικού προφίλ παιδιών προσχολικής ηλικίας και του γλωσσικού τους επιπέδου, όπως αυτό ανακλάται στη γνώση του λεξιλογίου. Τα ευρήματά τους έδειξαν ότι το γλωσσικό επίπεδο των παιδιών σχετιζόταν σημαντικά τόσο με την κοινωνική τους θέση στην τάξη του νηπιαγωγείου όσο και με μετρήσεις της ψυχοσυναισθηματικής τους ανάπτυξης (όπως προβλήματα συμπεριφοράς, φιλοκοινωνική συμπεριφορά, προσοχή-συγκέντρωση, έλεγχος διάθεσης, πρωτοβουλία). Με βάση αυτά τα ευρήματα, οι συγγραφείς τονίζουν τη σημασία της συνδυαστικής μελέτης των συγκεκριμένων μεταβλητών σε αυτή την αναπτυξιακά ευαίσθητη περίοδο.

Οι Ράλλη, Καζάλη και Καρατζά θέτουν ως στόχο της έρευνάς τους τη λεπτομερή περιγραφή των δεξιοτήτων προφορικού λόγου παιδιών με και χωρίς Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή (ΑΓΔ) στα διάφορα επίπεδα της γλώσσας (φωνολογία, σημασιολογία, μορφολογία, πραγματολογία με εστίαση στο πεδίο της αφήγησης), καθώς και την περιγραφή της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής (κοινωνικής, σχολικής, συναισθηματικής επάρκειας και προβλημάτων συμπεριφοράς) των δύο ομάδων. Επιπλέον, διερευνήθηκε η αλληλεπίδραση γλωσσικών δεξιοτήτων και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε παιδιά με και χωρίς ΑΓΔ για την οποία δεν υπάρχουν πολλά ερευνητικά δεδομένα. Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντική διαφοροποίηση στους τομείς του προφορικού λόγου και των ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων μεταξύ αλλά και εντός των ομάδων, καθώς και σημαντικές συσχετίσεις των μετρήσεων των δύο κατηγοριών. Αναδεικνύεται έτσι η ανάγκη ταυτόχρονης αξιολόγησης τόσο των δεξιοτήτων προφορικού λόγου όσο και της ψυχοκοινωνικής επάρκειας, ώστε να γίνουν καλύτερα κατανοητές οι ανάγκες των παιδιών με και χωρίς ΑΓΔ, με στόχο τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών παρεμβάσεων.

Οι Παπουλίδη, Παπαηλιού και Σαμαρτζή μελετούν τη αμοιβαία εμπροθεσιμότητα και την κοινωνική εμπλοκή σε παιδιά με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) συγκριτικά με τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά με ΔΑΦ παρουσίαζαν ελλείμματα στον αλληλοσυντονισμό της προσοχής, δεν εμφάνιζαν λειτουργικό παιχνίδι και χρησιμοποιούσαν λιγότερες επικοινωνιακές χειρονομίες από τους συνομηλίκους τους στην ομάδα ελέγχου. Αυτές οι διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων στον τρόπο επικοινωνίας οδήγησαν στην ανάδειξη δύο διακριτών μοτίβων εμπλοκής, τα οποία απεικονίζουν το διαφορετικό επίπεδο εμπροθεσιμότητας που έχουν αυτές οι ομάδες στο να μοιράζονται τις εμπειρίες τους κατά τη διάρκεια αλληλεπιδράσεων μητέρας-παιδιού. Τα αντιπροσωπευτικά μοτίβα αλληλεπίδρασης που προέκυψαν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πιθανό εργαλείο για την έγκαιρη ανίχνευση των παιδιών υψηλού κινδύνου για ΔΑΦ πολύ πριν από την πλήρη εκδήλωση άλλων συμπεριφορών.

Η έρευνα των Δημητροπούλου, Φιλιππάτου, Χρυσοχόου, Ρούσσου, Ράλλη, Διακογιώργη, Οικονόμου και Γρίβα εξετάζει αναπτυξιακές διαφορές σε ψυχοσυναισθηματικές μεταβλητές της μάθησης και ειδικότερα των

ακαδημαϊκών συναισθημάτων και των κινήτρων για την ανάγνωση παιδιών σχολικής ηλικίας. Τα ευρήματα έδειξαν χαμηλότερα επίπεδα κινήτρων στα μεγαλύτερα παιδιά σχετικά με την ενασχόλησή τους με την ανάγνωση και μείωση της ευχαρίστησης για την ανάγνωση με την ηλικία. Επιπλέον, βρέθηκε θετική συσχέτιση θετικών συναισθημάτων και εσωτερικών κινήτρων, καθώς και αρνητικών συναισθημάτων και εξωτερικών κινήτρων. Οι συγγραφείς συζητούν την αξία περαιτέρω διερεύνησης των παραπάνω αναπτυξιακών τάσεων και σχέσεων και την πιθανή αξιοποίηση σχετικών ευρημάτων στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που θα στοχεύσουν στην ενίσχυση των κινήτρων των μαθητών και στην ανάπτυξη θετικών συναισθημάτων κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

Οι Κουτραφούρη, Παπακωνσταντινοπούλου και Δημάκος μελετούν τις σχέσεις μεταξύ του άγχους (ιδιοσυγκρασιακού και κατάστασης), των πεποιθήσεων αυτοαποτελεσματικότητας, καθώς και των δυνατοτήτων και δυσκολιών μαθητών των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού. Μεταξύ άλλων ευρημάτων, καταγράφηκε αρνητική συσχέτιση αυτοαποτελεσματικότητας και άγχους, ενώ το ιδιοσυγκρασιακό άγχος προέβλεψε σε σημαντικό βαθμό μετρήσεις δυνατοτήτων και δυσκολιών των παιδιών. Οι συγγραφείς προτείνουν περαιτέρω διερεύνηση της πιθανότητας τα υψηλότερα επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας να συμβάλλουν στη μείωση του άγχους και κατ' επέκταση στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των μαθητών και στη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας.

Η εργασία των Διακογιώργη, Φιλιππάτου, Ράλλη, Χρυσοχόου, Ρούσσου και Δημητροπούλου συγκρίνει τις δεξιότητες στην παραγωγή γραπτού λόγου παιδιών σχολικής ηλικίας με και χωρίς δυσλεξία, επιχειρώντας έναν συνδυασμό ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης των κειμένων αυτών των παιδιών ως προς ένα σύνολο παραμέτρων (παραγωγικότητα, πολυπλοκότητα σε επίπεδο πρότασης και κειμένου, χρήση των σημείων στίξης και πεζών-κεφαλαίων, ορθογραφική ακρίβεια, συνοχή και συνεκτικότητα). Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες κυρίως στο επίπεδο της ορθογραφικής ακρίβειας και της συνοχής αλλά και παρόμοιες δυσκολίες κυρίως ως προς το επίπεδο της συνεκτικότητας. Οι συγγραφείς διατυπώνουν προτάσεις για μελλοντική έρευνα και συζητούν πιθανές εφαρμογές σχετικών ευρημάτων στον χώρο της εκπαίδευσης.

Η εργασία των Βουγιούκα και Τσικούρα εξετάζει τον βαθμό στον οποίο μαθητές με προφίλ ενδεικτικό μαθησιακών δυσκολιών και προφίλ ενδεικτικό ήπιας νοητικής ανεπάρκειας παρουσιάζουν διαφορές στον αυτοπροσδιορισμό τους σε σχέση με παιδιά τυπικής ανάπτυξης, με βάση τις προσωπικές εκτιμήσεις των παιδιών καθώς και αυτές των εκπαιδευτικών τους. Τα ευρήματα έδειξαν χαμηλότερα επίπεδα αυτοπροσδιορισμού για τα παιδιά μη τυπικής ανάπτυξης, καθώς και διαφορές μεταξύ των εκτιμήσεων των παιδιών (ανεξαρτήτως ομάδας) για τις ικανότητές τους και τις ευκαιρίες για καλλιέργεια του αυτοπροσδιορισμού τους και των αντίστοιχων εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών τους. Συζητείται η πιθανή αξιοποίηση σχετικών ευρημάτων στον σχεδιασμό κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων παρέμβασης.

Η μελέτη των Παπαδάμ και Αγαλιώτη διερευνά τις γεωμετρικές γνώσεις παιδιών της Ε΄ και της ΣΤ΄ δημοτικού με ήπιες εκπαιδευτικές ανάγκες (ειδικές μαθησιακές δυσκολίες ή διάσπαση προσοχής) σε ένα έργο διάκρισης, περιγραφής και ομαδοποίησης απτών και εικονιστικά παρουσιασμένων επίπεδων σχημάτων και στερεών σωμάτων. Και οι δύο ομάδες παρουσίασαν δυσκολίες στη διάκριση σχημάτων και στερεών σωμάτων, στη συνεπή χρήση ορολογίας, καθώς και στη διατύπωση επαγωγικών γεωμετρικών συλλογισμών, με τους μαθητές της ΣΤ΄, ωστόσο, να εμφανίζουν υψηλότερες επιδόσεις. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τις διαφορές των δύο ομάδων ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών αλλά και σε σχέση με την οργάνωση σχετικών προγραμμάτων παρέμβασης.

Η μελέτη της Τζουριάδου στοχεύει να αναδείξει δυνατότητες περαιτέρω αξιοποίησης και εφαρμογής βασικών αρχών και στοιχείων της πολιτισμικής-ιστορικής θεωρίας του Vygotsky στο πεδίο της μη τυπικής ανάπτυξης και συγκεκριμένα της ανάπτυξης παιδιών με αναπηρία. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, η υιοθέτηση της οπτικής του Vygotsky για την άτυπη, «παρεμποδισμένη» ανάπτυξη (οπτική της *ντεφεκτολογίας*), αυτή δηλαδή μιας μοναδικότητας διαλεκτικά συνδεδεμένης με την τυπική ανάπτυξη, μπορεί να δώσει μια άλλη μορφή στη

σύγχρονη, ενιαία συμπεριληπτική εκπαίδευση έτσι ώστε οι μαθητές με αναπηρία να εκπαιδεύονται ως παραγωγικοί πολίτες στο περιβάλλον τους.

Η έρευνα των Αγγελόπουλου και Αγαλιώτη πραγματεύεται τη δόμηση και ενεργοποίηση του γνωστικού σχήματος προβλημάτων αφαίρεσης–σύγκρισης καθώς και αφαίρεσης–εξομοίωσης από μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Η διδασκαλία για την ανάπτυξη του γνωστικού σχήματος έγινε μέσω πολλαπλών τρόπων αναπαράστασης της γνώσης (με χρήση χειραπτικών υλικών, εικόνων και αριθμητικών συμβόλων) στο πλαίσιο παρέμβασης που στηρίχτηκε στις αρχές της αποτελεσματικής διδασκαλίας. Οι αναλύσεις των δεδομένων έδειξαν ότι η αντίληψη του γνωστικού σχήματος βελτιώθηκε σημαντικά, με τους συμμετέχοντες να έχουν υψηλότερη επίδοση στην επίλυση προβλημάτων αμέσως μετά την παρέμβαση αλλά και να διατηρούν τη σχετική γνώση τρεις εβδομάδες μετά την ολοκλήρωσή της.

Το άρθρο των Γεωργοκωστόπουλου και Τζουριάδου διερευνά διαφορετικές πτυχές της αντιληπτικής λειτουργίας (οπτικοαντιληπτικής δεξιότητας, κιναισθητικής, απτικής και αιθουσαίας αντίληψης) κωφών και βαρήκοων παιδιών ηλικίας 8-13 ετών τα οποία διαφοροποιούνταν ως προς το αν είχαν κοχλιακό εμφύτευμα ή όχι αλλά και τη γλώσσα επικοινωνίας τους (νοηματική, ολική/δίγλωσση ή προφορική). Τα ευρήματα υποδεικνύουν ένα «νησιδιακό» προφίλ, το οποίο χαρακτηρίζεται από διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης των αντιληπτικών δεξιοτήτων που μελετήθηκαν, χωρίς ωστόσο να καταγράφονται διαφορές σε συνάρτηση με το αν οι συμμετέχοντες είχαν κοχλιακό εμφύτευμα ή με τη γλώσσα επικοινωνίας τους.

Η εργασία των Μαλεγιαννάκη, Κανάκη και Πρώιου συγκρίνει για πρώτη φορά τον τρόπο με τον οποίο παιδιά τυπικής ανάπτυξης, παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και ενήλικες πραγματοποιούν εννοιολογικές κατηγοριοποιήσεις μέσω διαδικασιών που προάγουν τον αφαιρετικό τρόπο σκέψης, όπως αυτές της ελεύθερης ταξινόμησης με τη χρήση τρισδιάστατων αντικειμένων. Τα αποτελέσματα έδειξαν προαγωγή του αφαιρετικού τρόπου σκέψης μέσω αυτής της διαδικασίας για όλες τις ομάδες. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν την αξία περαιτέρω διερεύνησης παραμέτρων που αφορούν τα κίνητρα των ατόμων στις ελεύθερες ταξινομήσεις, καθώς και τα πρότυπα κατηγοριοποιήσεων σε παιδιά μη τυπικής ανάπτυξης, όπως αυτά που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.

Η έρευνα της Κορνηλάκη μελετά τον προσανατολισμό εφήβων συμμετεχόντων (13-15 ετών) σε υλιστικές αξίες σε σχέση με την ψυχική τους ευημερία, καθώς και τη σχέση του υλισμού με τον αξιακό προσανατολισμό τους όπως αυτός αντικατοπτρίζεται στους ενδογενείς και εξωγενείς στόχους και στις προτεραιότητες που προκρίνουν για τη ζωή τους. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι η επένδυση σε υλιστικές αξίες σχετίζεται αρνητικά με την αυτοεκτίμηση των εφήβων αλλά και το αίσθημα ικανοποίησής τους από τη ζωή. Επίσης, ο υλισμός φάνηκε να συνδέεται με ένα σύστημα αξιών που επενδύει σε εξωγενείς στόχους και προτεραιότητες ζωής. Προτείνονται ερμηνείες των ευρημάτων και συζητούνται πιθανές προεκτάσεις τους στο πεδίο της ψυχικής υγείας των εφήβων.

Στην έρευνα των Κουφάκη και Ανδρέου εξετάζονται οι σχέσεις ανάμεσα στην εμπλοκή των εφήβων μαθητών/ριών σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού, την προσκόλλησή τους στο σχολείο και το αν έχουν δοκιμάσει νόμιμες και παράνομες εξαρτησιογόνες ουσίες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όσο ισχυρότερη ήταν η προσκόλληση των μαθητών/ριών στο σχολείο τόσο λιγότερο είχαν δοκιμάσει εξαρτησιογόνες ουσίες. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι όσοι/ες ανέφεραν ότι είχαν υπάρξει θύτες ή θύτες-θύματα είχαν δοκιμάσει εξαρτησιογόνες ουσίες σε μεγαλύτερο βαθμό από όσους/ες είχαν υπάρξει θύματα ή δεν είχαν εμπλακεί σε περιστατικά εκφοβισμού ή θυματοποίησης. Οι συγγραφείς διατυπώνουν προτάσεις για αξιοποίηση σχετικών ευρημάτων σε προγράμματα παρέμβασης στον χώρο του σχολείου.

Η εργασία της Μπερμπερίδου διερευνά την παραγωγή και κατανόηση λόγου, καθώς και τη βραχύχρονη λεκτική και οπτικοχωρική μνήμη μιας έφηβης με σύνδρομο Sotos, μια γενετική διαταραχή που χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσώπου, υπερβολική σωματική ανάπτυξη κατά την παιδική ηλικία, νοητική υστέρηση, γνωστικά και γλωσσικά ελλείμματα. Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντικά μειωμένο

εκφραστικό λεξιλόγιο και δυσκολίες στην παραγωγή λόγου καθώς και στη βραχύχρονη συγκράτηση λεκτικών πληροφοριών. Προτείνεται περαιτέρω διερεύνηση των γνωστικών και γλωσσικών ικανοτήτων στον συγκεκριμένο πληθυσμό και συζητούνται πιθανές κλινικές προεκτάσεις των ευρημάτων.

Η μελέτη των Διαμαντοπούλου και Πλατσίδου εστιάζεται στον έλεγχο των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών μιας σύντομης εκδοχής του *Ego Identity Process Questionnaire* (EIPQ-SF) σε φοιτητές ηλικίας 18-23 ετών. Πρόκειται για εργαλείο μέτρησης της ταυτότητας σύμφωνα με το μοντέλο καταστάσεων ταυτότητας του Marcia (κατακτημένη, δοτή, αναστολή/μορατόριουμ και διάχυση). Οι αναλύσεις έδειξαν ικανοποιητική δομική και προβλεπτική εγκυρότητα και αξιοπιστία του εργαλείου. Μπορεί, συνεπώς, να χρησιμοποιηθεί ως μια κλίμακα μικρής έκτασης για τη διερεύνηση της ταυτότητας σε τυπικούς πληθυσμούς νεαρών ενηλίκων. Συζητούνται τα πλεονεκτήματα αλλά και περιορισμοί του EIPQ-SF, καθώς και πεδία πιθανής αξιοποίησής του.

Η εργασία των Ζηκοπούλου, Νομικού, Σίμου και Σίμου διερευνά τη σχέση ανάμεσα στις αρνητικές εμπειρίες ανατροφής κατά την παιδική ηλικία, τη βιωματική αποφυγή και την κατάθλιψη σε νεαρές/νεαρούς ενήλικες (Μ.Ο. 22,4 έτη). Και οι τρεις παράμετροι συσχετίστηκαν σημαντικά, με υψηλότερη τη συσχέτιση βιωματικής αποφυγής και κατάθλιψης, ενώ χαμηλές αλλά σημαντικές συσχετίσεις παρατηρήθηκαν ανάμεσα στις εμπειρίες ανατροφής στην παιδική ηλικία και στα καταθλιπτικά συμπτώματα στο νεαρό ενήλικο άτομο. Την καταθλιπτική συμπτωματολογία προέβλεψε κυρίως η βιωματική αποφυγή. Συζητούνται ερευνητικές και κλινικές προεκτάσεις των ευρημάτων.

Η εργασία των Μαρκοδημητράκη και Κυπριωτάκη αποτελεί μια ποιοτική μελέτη των βιωμάτων και εμπειριών μιας μητέρας παιδιού με σύνδρομο Down. Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντική εμπλοκή της μητέρας στη ζωή του παιδιού της και ανέδειξαν ποικίλες δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη καθημερινά (π.χ. αποδοχής του παιδιού, εντατικής προσοχής και φροντίδας). Μέσα από την κατανόηση των βιωμάτων και των εμπειριών της συγκεκριμένης μητέρας αναδύονται σημαντικά θέματα που αφορούν τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση, τη σχολική ενσωμάτωση ενός παιδιού με σύνδρομο Down, τον ρόλο των μελών της οικογένειας στην εκπαίδευση και τη θεραπεία του παιδιού, καθώς και ανησυχίες για τη μελλοντική του πορεία.

Οι Τάνου και Κωσταρίδου-Ευκλείδη εξετάζουν μεταγνωστικές εμπειρίες (κενό στον νου, εμπειρία στην «άκρη της γλώσσας», περιπλάνηση της σκέψης, κενότητα του νου) σε καταστάσεις που εμπλέκουν την προοπτική μνήμη. Στην έρευνα συμμετείχαν νέοι, μεσήλικες και ηλικιωμένοι και των δύο φύλων. Οι επιδόσεις στα έργα προοπτικής μνήμης και κατανόησης κειμένου ήταν αντιστρόφως ανάλογες της ηλικίας. Η τελευταία, ωστόσο, συσχετίστηκε ποικιλοτρόπως με τις μεταγνωστικές εμπειρίες. Οι αναφορές μεταγνωστικών εμπειριών παρουσίασαν υψηλή συσχέτιση μεταξύ τους, πλην της εμπειρίας «στην άκρη της γλώσσας», η οποία διαφοροποιήθηκε. Τέλος, τόσο το θυμικό όσο και οι γνωστικές αποτυχίες ως χαρακτηριστικά προσωπικότητας και η απερισκεψία ειδικότερα φάνηκαν να συνδέονται με τις μεταγνωστικές εμπειρίες. Οι συγγραφείς σημειώνουν την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης των συγκεκριμένων μεταγνωστικών εμπειριών και παραγόντων επιρροής.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των εργασιών, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσοι συνέβαλαν στο παρόν εγχείρημα. Ξεκινούμε από τους ερευνητές-συγγραφείς που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμά μας, υπέβαλαν τις εργασίες τους για κρίση και εργάστηκαν συστηματικά στη συνέχεια για την αναθεώρησή τους. Ευχαριστούμε ιδιαιτέρως τους κριτές των εργασιών για τον χρόνο που αφιέρωσαν στην ενδελεχή μελέτη των άρθρων και την παροχή εποικοδομητικής ανατροφοδότησης στους συγγραφείς. Μεγάλες ευχαριστίες οφείλουμε στον αναπληρωτή καθηγητή Στάθη Σελίμη ο οποίος επιμελήθηκε τα άρθρα κατά τρόπο που ξεπέρασε κατά πολύ τα όρια μιας απλής φιλολογικής επιμέλειας. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά και τις Συντονίστριες του Κλάδου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, καθηγήτριες Φωτεινή Μπονώτη και Μαρία Μαρκοδημητράκη, καθώς και τα μέλη του Κλάδου για τη συμβολή τους στη διαδικασία έγκρισης και υλοποίησης του ειδικού αυτού τεύχους. Εκφράζουμε τις θερμές ευχαριστίες μας στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛΨΕ για την ουσιαστική στήριξη του

εγχειρήματος αυτού. Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνουμε στην καθηγήτρια Μαρία Πλατσίδου, Πρόεδρο της ΕΛΨΕ και του 6ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, το οποίο αποτέλεσε αφορμή για την πραγματοποίηση του συλλογικού αυτού έργου, για την τιμητική για εμάς αποδοχή της πρόσκλησής μας για συγγραφή του προλόγου του ειδικού αυτού τεύχους. Θερμές ευχαριστίες εκφράζουμε και προς τον Διευθυντή Σύνταξης, καθηγητή Νίκο Μακρή, και τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ» για την αποδοχή της δημοσίευσης του πρώτου ειδικού τεύχους του Κλάδου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας στο περιοδικό της ΕΛΨΕ.

Ευελπιστούμε ότι μέσα από τα άρθρα του συγκεκριμένου ειδικού τεύχους οι αναγνώστριες/ες θα αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα των σύγχρονων ερευνητικών ερωτημάτων και ευρημάτων στον τομέα της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας στη χώρα μας, καθώς και των πιθανών προεκτάσεων και εφαρμογών τους σε συναφή πεδία.

Αφιερώνουμε το ειδικό αυτό τεύχος στην πολυαγαπημένη συνάδελφο και φίλη Κατερίνα Μαριδάκη-Κασσωτάκη, καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, η οποία έφυγε από τη ζωή στις 6 Ιουλίου του 2019. Η Κατερίνα Μαριδάκη-Κασσωτάκη ήταν μέλος του Κλάδου Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και είχε διατελέσει Γραμματέας της ΕΛΨΕ. Από το πλούσιο επιστημονικό, συγγραφικό και ερευνητικό της έργο ξεχωρίζουν οι έρευνές της αναφορικά με τη Θεωρία του Νου. Η Κατερίνα Μαριδάκη-Κασσωτάκη ήταν από τους πρώτους επιστήμονες στη χώρα μας που ασχολήθηκαν με αυτό το πεδίο.

Μάρτιος 2021

Οι επιμελήτριες του ειδικού τεύχους

Α. Μ. Ράλλη, Κ. Διακογιώργη, Α. Καρούσου, & Ε. Χρυσοχόου

Επιστημονική επιτροπή

Ιωάννης Αγαλιώτης
Σταμάτης Αντωνίου
Φαίη Αντωνίου
Γεώργιος Βλειώρας
Ευαγγελία Γαλανάκη
Αγγελική Γενά
Γεώργιος Γεωργουλέας
Ελευθερία Γωνίδα
Ειρήνη Δερμιτζάκη
Αντρέας Δημητρίου
Παναγιώτα Δημητροπούλου
Μαρία Δημητροπούλου-Λόπεζ
Κλεοπάτρα Διακογιώργη
Σμαράγδα Καζή
Αλεξάνδρα Καρούσου
Θεανώ Κοκκινάκη
Κωνσταντίνος Κόκκινος
Αικατερίνα Κορνηλάκη
Δήμητρα Κουτσούκη
Σοφία Λεοντοπούλου
Ευανθία Μακρή-Μπότσαρη
Νικόλαος Μακρής
Αμαρυλλίς Μαλεγιαννάκη
Παναγιώτα Μεταλλίδου
Πλουσία Μισαηλίδη
Ελένη Μιχαηλίδη
Αγγελική Μουζάκη
Ζωή Μπαμπλέκου
Ηλίας Μπεζεβέγκης
Φωτεινή Μπονώτη
Βασιλική Μπρουσκέλη
Αλεξάνδρα Οικονόμου
Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού
Καλλιρρόη Παπαδοπούλου
Χριστίνα Παπαηλιού
Έφη Πεντέρη
Κωνσταντίνος Πετρογιάννης
Μαρία Πλατσίδου
Φωτεινή Πολυχρόνη
Ασημίνα Ράλλη
Πέτρος Ρούσσος
Σταυρούλα Σαμαρτζή
Στάθης Σελίμης
Παναγιώτης Σιαπέρας
Παναγιώτης Σταυρινίδης
Ευθυμία Συγγολίτου
Σπύρος Τάνταρος
Άννα Τουλουμάκου
Στέλλα Τσερμεντσέλη
Βασιλική Τσούρτου
Διαμάντω Φιλιππάτου
Ελισάβετ Χρυσοχόου